

คนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัว ศึกษาเฉพาะกรณี คนไร้บ้านในพื้นที่ เขตเทศบาลนครพิษณุโลก

THE HOMELESS PEOPLE WHO ABANDONED THE FAMILY: A CASE STUDY OF SPECIFIC AREA OF THE HOMELESS IN PHITSANULOK MUNICIPALITY

พงศธร สรรคพงษ์

Pongsatorn Sunkapong

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องสาเหตุและความต้องการของคนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัวในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้ตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว ความต้องการ และสิทธิสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานของรัฐ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 7 คน ทั้งหมดใช้ชีวิตเร่ร่อนอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ผลการศึกษาพบว่าคนไร้บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย นับถือศาสนาพุทธ ภูมิลำเนาอยู่ภาคเหนือ สถานะโสด ทุกคนได้รับการศึกษาจนระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเก็บของเก่าขาย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตึกร้าง และมีประวัติการกระทำผิดกฎหมาย สาเหตุที่คนไร้บ้านทอดทิ้งครอบครัว (1) ไม่มีความอดทน ซึ่งใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหา เกิดความขัดแย้งในครอบครัว (2) ความรู้สึกสำนึกผิด ไม่กล้าพบเจอกับครอบครัวเพราะรู้สึกผิดที่กระทำผิดกฎหมาย (3) ต้องการมีรายได้มากขึ้น

ต้องการใช้ชีวิตอิสระ และต้องการใช้ชีวิตโดดเดี่ยวในสังคมไม่ยอมพบเจอกับครอบครัว ความต้องการหลังจากที่ใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้าน บางคนต้องการกลับไปหาครอบครัวเพราะมีภาระที่ต้องดูแล เกิดความยากลำบากในการใช้ชีวิต ไม่อยากใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว และหน่วยงานของรัฐช่วยเปลี่ยนความคิด ส่วนคนไร้บ้านที่ไม่ต้องการกลับไปหาครอบครัวเพราะไม่ยอมสร้างภาระให้ครอบครัว ครอบครัวไม่ยอมรับคนไร้บ้าน นอกจากนี้ คนไร้บ้านต้องการปัจจัยสี่ และรายได้มากขึ้น ด้านสิทธิ/สวัสดิการสังคม คนไร้บ้านอยากให้มีหน่วยงานที่ปรึกษาและระบายความทุกข์ การจัดสร้างสถานที่พักอาศัยชั่วคราว จัดหน่วยบริการสุขภาพและการได้รับสิทธิในการมีรายได้ การแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน ควรแก้ปัญหที่สาเหตุที่นำไปสู่การตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว ควรทราบถึงความต้องการ และการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานของรัฐ

คำสำคัญ: คนไร้บ้าน, ทอดทิ้งครอบครัว

Abstract

The study is about the causes and demands of homeless people who abandoned their families in the specific area of Phitsanulok Municipality. The aim of the study was to examine causes of abandonment from the family, demands, as well as privileges and social welfare provided by the administrative agency. Information has been gathered through in-depth interviews with seven homeless people wandering in the Phitsanulok Municipality.

Findings indicated that the majority of the homeless people were male, Buddhist, domiciled in the Northern Region, and single marital status. All of them have been graduated from primary schools and living as ragpickers. Most of them reside in the abandoned buildings and have criminal records. The causes behind the abandonment of homeless people from their families

are including (1) impatience, putting emotions in problem-solving and resulted in the domestic conflicts, (2) the sense of guilt which causes the homeless people fear to confront with the family members due to criminal offence, (3) the demand for additional incomes, freedom of living and preference to live alone rather than to join the family. The demands after became homeless, some of them want to return to their families because of necessary obligations, experience on difficulties in living, preference to not live alone, and intervention of an administrative agency. In the other hand, some homeless people refused to return to their families as they do not want to become a family's burden, rejected by the family as the homeless person in the addition to the need of the four requisites and additional income. Regarding the privileges and social welfare, the homeless people want the consultancy agency that they can make the petitions, the establishment of temporary shelters, healthcare service teams and entitled to earn the incomes. The solution to homeless people is to solve the problems from their causes behind the abandonment. Their demands should also be recognized and provided with the access to privileges and social welfare from the administrative agency.

Keywords: Homeless, Forsaking Family

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมในหลาย ๆ สถาบันทางสังคมด้วยกัน ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมือง การปกครอง สถาบันสุขภาพสาธารณสุข สถาบันทางการศึกษา สถาบันทางประเพณี และวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งนโยบายส่วนใหญ่ของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ความเป็นอยู่ การส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น การส่งเสริมความรู้และเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การพึ่งพาตนเอง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในท้องถิ่นของตนเอง

จากการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้มีประชาชนจากต่างจังหวัดเดินทางมาหางานทำในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งในด้านคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัยที่ดี ครอบครัวเข้มแข็ง และมีรายได้ที่มั่นคง ซึ่งพบว่า เป็นกลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการสาธารณะ และธุรกิจส่วนตัว (สำนักงานจัดหางานจังหวัดพิษณุโลก, 2554) แต่มีจำนวนคนกลุ่มหนึ่งเดินทางมาเพื่อหางานทำแต่ไม่ประสบความสำเร็จ รวมถึงบางกลุ่มที่เป็นคนไร้บ้านโดยผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปีเรียกว่า “เด็กเร่ร่อน” และช่วงอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปเรียกว่า “ผู้สูงอายุไร้ที่พึ่ง” (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2543)

คนไร้บ้าน เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีเงินในการเดินทางกลับภูมิลำเนา ไม่มีเงินจ่ายค่าห้องพักหรือโรงแรม และไม่มีเงินซื้ออาหารรับประทาน คนไร้บ้านจะพักไม่เป็นที่หลักแหล่งถาวร จะย้ายที่พักหลับนอนอยู่เสมอ ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ ใต้สะพาน ป้ายรถโดยสารประจำทาง และสถานีขนส่งผู้โดยสาร ทำให้เสี่ยงต่ออาชญากรรมตั้งแต่การชิงทรัพย์ การถูกข่มขืน การเสี่ยงต่อโรคติดต่อจากการหาเศษอาหารรับประทาน ร่างกายอ่อนแอลงแต่ไม่ได้รับการรักษาพยาบาลที่ถูกต้อง (ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก, 2554) และคนไร้บ้านจะไม่ทราบข้อมูลการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่พึงจะได้รับ เช่น สาธารณสุข การจัดหางาน การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคม ในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีจำนวนคนไร้บ้านจำนวนมาก

เพราะกรุงเทพมหานครมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มีโรงงานอุตสาหกรรม มีบริษัทเอกชน และงานบริการเกิดขึ้นจำนวนมาก เป็นแรงจูงใจที่คนไร้บ้านตัดสินใจทิ้งถิ่นฐานและครอบครัวเพื่อต้องการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับคนไร้บ้านมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหา ก่อนที่จะมีความรุนแรงในอนาคต

นอกจากพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ประสบปัญหาจำนวนคนไร้บ้าน พื้นที่ต่างจังหวัดที่เป็นเมืองใหญ่ทั่วประเทศเริ่มประสบปัญหาคนไร้บ้านเช่นกัน โดยจังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองใหญ่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดมีการกำหนดนโยบายการพัฒนา คือ การเป็นเมืองศูนย์กลางการบริการสีเขียวอินโดจีน เกิดการเข้ามาลงทุนในจังหวัด เกิดความต้องการแรงงานจำนวนมาก และประชาชนบางส่วนมีถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดของตนเองแต่ไม่มีตำแหน่งงานที่เพียงพอต่อจำนวนประชากรในจังหวัด ทำให้ขาดโอกาสในการได้งาน (กองสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตเทศบาลนครพิษณุโลก, 2542)

สังคมคนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เป็นกลุ่มที่อาศัยพักหลบนอนหรืออาศัยชั่วคราวในพื้นที่สาธารณะ เช่น สถานีรถไฟ สวนสาธารณะ ตลาด เป็นต้น มีความหลากหลายในการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับกลุ่มคนในสังคม เช่น การประกอบอาชีพเก็บหาของเก่า การรับจ้างงานบริการจากผู้ประกอบการบริเวณตลาดจากสถิติตั้งแต่ช่วงปี 2555 คนไร้บ้านที่เดินทางมาอยู่ในพื้นที่มีจำนวน 158 ราย ช่วงปี 2556 จำนวน 133 ราย และช่วงปี 2557 จำนวน 207 ราย (ฝ่ายสวัสดิการสังคม บ้านมิตรไมตรีพิษณุโลก, 2557) ปัญหาคนไร้บ้านที่เกิดขึ้นยังคงมีความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในด้านจำนวนคนที่ออกมาใช้ชีวิตคนไร้บ้าน เนื่องจากค่าใช้จ่ายหรือภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้น มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวหรือความรุนแรงในสังคมที่เพิ่มขึ้น ประสบภัยทางธรรมชาติทำให้ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ฯลฯ

คนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก บางคนมีครอบครัวมาก่อน เป็นครอบครัวที่อบอุ่น แต่ปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัวมาจากสภาพการเงินในครอบครัวไม่ดี รายได้ไม่เพียงพอ ไม่มีตำแหน่งงาน

ให้ทำในพื้นที่ หรือประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น พื้นที่ที่ประกอบอาชีพ ประสบปัญหาอุทกภัย หรือภัยแล้ง ทำให้ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ มีปัญหาสุขภาพ เป็นโรคติดต่อย่ำแรง เช่น วัณโรค เอชไอ ฯลฯ ทำให้ครอบครัววิ่งเกียจ การดูแลสุขภาพคนในชุมชน รวมทั้งกลุ่มคนไร้บ้านที่หย่าร้างกันจากความรุนแรงในครอบครัว การทะเลาะวิวาท ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน รวมถึงการถูกข่มขืนจากสมาชิกในครอบครัว จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่กระตุ้นส่งผลให้คนที่มีครอบครัวตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัวและออกเดินทางสู่เส้นทางการใช้ชีวิตคนไร้บ้าน (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547)

ประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบเห็นและใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับคนไร้บ้าน ส่วนใหญ่มีอคติกับคนไร้บ้าน คิดว่าคนไร้บ้านเป็นขยะของสังคม ไม่มีคุณค่าและศักดิ์ศรี สร้างภาระให้กับสังคม บ้านเมืองขาดความเป็นระเบียบและสกปรก เกิดโรคระบาด และอาชญากรรมในสังคม ทำให้สมาชิกในสังคมดูแลสุขภาพใจ และเอาใจใส่เปรียบคนไร้บ้านเหมือนไม่มีตัวตนในสังคม ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านในพื้นที่ ทำให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่ต้องการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านขาดการได้รับข้อมูลจากภาคประชาชนและชุมชน การดำเนินการแก้ไขปัญหาขาดประสิทธิภาพ ขาดข้อมูลที่ครอบคลุมเพียงพอ และการปฏิบัติงานที่ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม (ฝ่ายสวัสดิการสังคม สำนักงานเทศบาลนครพิษณุโลก, 2554)

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ต้องออกจากบ้านเรือนในภูมิลำเนาเดิมมาเป็นคนไร้บ้าน คือปัญหาครอบครัว เกิดความรุนแรงภายในครอบครัว การถูกข่มขืนจากสมาชิกในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้างขาดที่พึ่งต้องเดินทางดิ้นรนดำเนินชีวิตด้วยตนเอง (ฝ่ายสวัสดิการสังคม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดพิษณุโลก, 2552) อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัวคือ ค่าใช้จ่ายหรือรายได้ที่มีไม่เพียงพอเพราะการดำเนินชีวิตที่ยากลำบาก ความไม่เข้าใจกันซึ่งนำไปสู่การทะเลาะกันทำให้คนไร้บ้านทนต่อแรงกดดันของครอบครัวไม่ไหว ต้องหนีออกจากที่พักอาศัย และสมาชิกในครอบครัวที่ติดแอลกอฮอล์ทำให้ขาดสติ

ทำร้ายร่างกายจึงต้องหนีออกจากบ้าน ความรู้สึกหรือความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอ่อนแอลง มีอคติความขัดแย้ง ความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ บางครั้งการใช้เวลาในการเยียวยาจิตใจและความคิดถึงกัน ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนไร้บ้านตัดสินใจกลับไปหาครอบครัวอีกครั้ง รวมทั้งครอบครัวปรับความคิดเพื่อยอมรับในตัวคนไร้บ้านเองเช่นกัน

ข้อมูลจากฝ่ายสวัสดิการสังคม บ้านมิตรไมตรีพิษณุโลก (2554) พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวพเนจรถือเป็นกลุ่มเสี่ยง จุดประสงค์คือการเดินทางเพื่อหาประสบการณ์ใหม่ๆ โดยการเดินทางอย่างไม่มีจุดหมาย กลายเป็นคนไร้บ้านในพื้นที่ ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนต้องได้รับการแก้ไขที่ตรงกับสาเหตุของปัญหาข้อเท็จจริง ความต้องการและเป้าหมายของคนไร้บ้าน เพื่อลดจำนวนคนไร้บ้านในสังคม ลดปัญหาที่เสี่ยงต่อการเป็นคนไร้บ้าน ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชนและสังคม การเข้าถึงสิทธิและการให้บริการความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนเพื่อให้มีความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อให้กลับสู่ครอบครัวหรือถิ่นฐานเดิม

บ้านมิตรไมตรีพิษณุโลก (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดพิษณุโลก) เป็นหน่วยงานรัฐ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2554 สังกัดสำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภารกิจหลักคือการลดปัญหาคนไร้บ้านที่อาศัยพื้นที่สาธารณะในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก การบริการที่พิถีพิถัน การให้บริการด้านปัจจัยสี่ในการช่วยเหลือคนไร้บ้านที่เข้าพักชั่วคราวในบ้านมิตรไมตรีพิษณุโลก เจ้าหน้าที่จะมีกรวิเคราะห์ความคิด บุคลิก ลักษณะ และพฤติกรรม เพื่อหาความต้องการและเป้าหมายของคนไร้บ้าน จะได้มีการจัดบริการสวัสดิการสังคมเบื้องต้น ติดต่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาคนไร้บ้านให้มีความสุขและให้คนไร้บ้านมีศักยภาพในการดำเนินชีวิตร่วมกับสมาชิกในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีคุณภาพ และไม่สร้างปัญหาสังคมในอนาคต

หน่วยงานของรัฐกับภาคประชาชนควรรหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหา โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ตามแนวทางนโยบายและกฎหมาย เพื่อให้คนไร้บ้านได้รับประโยชน์จากการช่วยเหลืออย่างถูกต้อง ชัดเจน ตรงต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลจากการศึกษาของผู้วิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในอนาคตต่อไป

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้คนไร้บ้านที่อาศัยในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก ตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัวออกมาใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้านในปัจจุบัน คนไร้บ้านมีความต้องการเดินทางกลับไปหาครอบครัวหรือไม่ เพราะอะไร ครอบครัวมีความรู้สึกอย่างไรบ้างในช่วงที่คนไร้บ้านทอดทิ้ง รวมถึงความสัมพันธ์หรือความผูกพันระหว่างคนไร้บ้านกับครอบครัวจะกลับมาเหมือนเดิมหรือไม่ จากมุมมองของคนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลกและสมาชิกในครอบครัวที่ถูกทอดทิ้ง ผู้วิจัยจึงมีการตั้งคำถามในการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางไปสู่คำตอบของงานวิจัยไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของคนไร้บ้านที่ตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว
2. เพื่อศึกษาถึงความต้องการในชีวิตของคนไร้บ้าน
3. เพื่อทราบถึงความต้องการของคนไร้บ้านเกี่ยวกับการได้รับการขึ้นพื้นฐาน สิทธิ และสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานรัฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงสาเหตุของคนไร้บ้านที่ตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว
2. เพื่อทราบถึงความต้องการและเป้าหมายในชีวิตของคนไร้บ้าน
3. เพื่อเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการช่วยเหลือคนไร้บ้านต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ คนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัวมาใช้ชีวิตในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม เจาะลึกทั้งความคิด ความรู้สึก และความต้องการมากที่สุด รวมทั้งสิ้น 7 คน โดยเกณฑ์ในการเลือกต้องมีประวัติที่น่าสนใจ มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้านมาเป็นเวลานาน และยอมรับที่จะเปิดเผยข้อเท็จจริงให้กับผู้วิจัย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคนไร้บ้าน ประกอบด้วย ความหมายของคนไร้บ้าน ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีการจูงใจ และทฤษฎีความต้องการที่แสวงหา ซึ่งเชื่อมโยงกันในด้านความคิด ความรู้สึก และรูปแบบสภาพสังคม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัว ประกอบด้วย ความหมายครอบครัว รูปแบบและลักษณะครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก สัมพันธภาพครอบครัวเป็นปัจจัยภายใน ส่วนทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ สภาวะแวดล้อมและระบบครอบครัวเป็นปัจจัยภายนอกเข้ามาสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของครอบครัว
3. กฎหมายและแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับคนไร้บ้าน ประกอบด้วย กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค การได้รับการคุ้มครองของบุคคลไว้ในมาตราต่าง ๆ ระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ระเบียบกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557
4. ข้อมูลศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดพิษณุโลก (บ้านมิตรไมตรีพิษณุโลก)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 นพพรณ พรหมศรี (2555) งานวิจัยเรื่อง แนวทางช่วยเหลือบุคคลไร้ที่อยู่อาศัย
- 5.2 บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2552) งานวิจัยเรื่อง โลกของคนไร้บ้าน
- 5.3 กุลกัลยา ภูสิงห์ (2552) งานวิจัยเรื่อง Homeless ในประเทศญี่ปุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ คนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัวมาใช้ชีวิตในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก
2. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดพิษณุโลกที่มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาคนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก และเคยดูแลใกล้ชิดกับกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “คนไร้บ้านทอดทิ้งครอบครัว ศึกษาเฉพาะกรณี คนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก” ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตการณ์ (Observation) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ในส่วนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลคนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัว โดยศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎี หนังสือ วารสารวิชาการ รวมถึงผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตคนไร้บ้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามและอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น การสัมภาษณ์แต่ละครั้งเริ่มต้นด้วยการสร้างสัมพันธภาพให้เกิดความคุ้นเคย มีการแนะนำตัวเองระหว่างผู้วิจัยกับคนไร้บ้าน บรรยายภาคีจึงเป็นเรื่องของการสนทนาซักถามระหว่างกัน โดยใช้แนวคำถามปลายเปิด เพื่อให้คนไร้บ้านเกิดการแสดงความคิดเห็น การสร้างแนวความคิด ความรู้สึกของตนเองตามต้องการ ในบริบทของคนไร้บ้าน สามารถใช้เพื่อประเมินความรู้สึก สภาวะเฉพาะตัวของคนไร้บ้าน และมีการสัมภาษณ์คนไร้บ้านที่ใช้ชีวิตร่วมกันกับกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับความรู้สึก ความสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างกัน ของสมาชิกในครอบครัวของคนไร้บ้าน ผู้วิจัยจึงนำคำตอบที่ได้้นั้นมาวิเคราะห์ตั้งเป็นคำถามเพิ่มเติมในแบบนำสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ในประเด็นตัวอย่างการสัมภาษณ์คำถามดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคนไร้บ้าน

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสาเหตุการทอดทิ้งครอบครัวของคนไร้บ้าน

1. สาเหตุใดบ้างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัวเพื่อออกมาใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้าน
2. ความต้องการของคนไร้บ้านมีอะไรบ้าง และมีการวางแผนเป้าหมายในชีวิตหรือไม่ ถ้ามีวางแผนเป้าหมายในชีวิตต่อไปได้อย่างไร
3. คนไร้บ้านมีความต้องการให้หน่วยงานในพื้นที่มีส่วนร่วมในการให้บริการช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน สิทธิ และสวัสดิการสังคมอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบเชิงคุณภาพ โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าในด้านข้อมูลและด้านบุคคล จากบุคคล 3 กลุ่มด้วยกัน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 คนไร่บ้านที่ใช้ชีวิตในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตคนไร่บ้าน ทำให้ทราบแนวความคิด ความต้องการ ความรู้สึก และปัญหาคนไร่บ้าน

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากมีประสบการณ์ในการช่วยเหลือคนไร่บ้านจำนวนมาก มีความสนิทสนมกับคนไร่บ้าน มีการเก็บข้อมูลประวัติ ความต้องการ อีกทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารในความเป็นอยู่ของคนไร่บ้านเป็นระยะ และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

กลุ่มที่ 3 เพื่อนหรือญาติของคนไร่บ้านบางคนที่ใช้ชีวิตร่วมกันในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เนื่องจากมีความสนิทสนมและทราบถึงปัญหาของคนไร่บ้าน อีกทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารในความเป็นอยู่ และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

จริยธรรมในการวิจัย

ผู้วิจัยตระหนักถึงจริยธรรมในการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องสำภาษณ์เจาะลึกในเรื่องส่วนตัว ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้บางส่วนอาจจะเทือนใจ และอาจไม่อยากเปิดเผยข้อมูล เมื่อคนไร่บ้านยินยอมเข้าร่วมการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัยในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ในการขอความร่วมมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้อธิบายให้คนไร่บ้านและครอบครัวทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการขออนุญาตบันทึกเสียง

2. สำหรับความยินยอมของคนไร่บ้านและครอบครัว ผู้วิจัยให้อิสระแก่คนไร่บ้านและครอบครัวในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย โดยมีเวลาเพียงพอให้

คนไร้บ้านและครอบครัวคิดก่อนที่จะตอบตกลง อีกทั้งคนไร้บ้านและครอบครัว มีสิทธิที่จะปฏิเสธหรือถอนตัวจากงานวิจัยได้ นอกจากนี้ เมื่อตัดสินใจเข้าร่วมงานวิจัยแล้ว คนไร้บ้านและครอบครัวสามารถที่จะยุติการให้ความร่วมมือในขั้นตอนใด ๆ ของการวิจัยได้ โดยไม่เกิดผลเสียหายต่อคนไร้บ้านและครอบครัวเช่นเดียวกัน

3. สำหรับการรักษาความลับของคนไร้บ้านและครอบครัว ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้ชื่อสมมุติ และผู้วิจัยมีการลบข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

4. ระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กระทำตนเป็นผู้ฟังที่ดี หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลที่ได้รับ ชัดเกล้าคำถามต่าง ๆ ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์ เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อสภาวะจิตใจ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้คนไร้บ้านและครอบครัวได้ระบายความรู้สึก ประสบการณ์ หรือมุมมองต่าง ๆ โดยมีท่าทีที่เป็นมิตร และมีความจริงใจอย่างแท้จริง หากคนไร้บ้านและครอบครัวมีความอึดอัด คับข้องใจ ขณะให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยยินยอมให้คนไร้บ้านและครอบครัวได้แสดงความรู้สึกต่าง ๆ อย่างเต็มที่ รับฟังอย่างเข้าใจ การให้กำลังใจ ตลอดจนการช่วยเหลือในสิ่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และทำการสัมภาษณ์ต่อเมื่อคนไร้บ้านและครอบครัวมีความพร้อมโดยไม่กดดันแต่อย่างใด

ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลเป็นคนไร้บ้านที่ใช้ชีวิตและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนคร พิษณุโลก มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตคนไร้บ้านเป็นเวลานาน เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ สมบูรณ์ สามารถเข้าใจภาษาไทยและสื่อสารได้ ยินดีสมัครใจในการเข้าร่วมงานวิจัย ครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 7 คน

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างเป็นคนรับบ้านวัยผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุต่ำสุด 48 ปี อายุสูงสุด 76 ปี นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด มีภูมิลำเนาส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือ ส่วนใหญ่สถานภาพโสด ทุกคนได้เข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเก็บของเก่าขาย มีรายได้จากการประกอบอาชีพ แต่บางคนอยู่ในช่วงวัยผู้สูงอายุจึงได้รับเบี้ยผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ตึกร้าง และมีประวัติการกระทำผิดกฎหมาย เช่น ทำร้ายร่างกาย ทะเลาะวิวาท และเสพยาเสพติด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 ราย

กรณีศึกษาที่ 1 ปอง (นามสมมติ)

ปอง เพศหญิง อายุ 48 ปี สถานภาพสมรส เกิดที่อำเภอโพทะเล จังหวัด พิจิตร มีพี่น้องทั้งหมด 6 คน เป็นผู้หญิง 3 คน ผู้ชาย 3 คน ปองเป็นพี่คนโต ตั้งแต่เด็กปองได้คอยดูแลพี่น้องมาตลอด คอยช่วยเหลืองานในบ้าน เนื่องจากบิดามารดาต้องออกไปทำงาน ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกร มีพื้นที่นาของตนเอง และรับจ้างทำนาในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย แต่รายได้ยังไม่เพียงพอเพราะค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรทั้ง 6 คน รวมทั้งการแบกรับค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนของบุตร ปองมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางเพราะมีความจำที่ไม่ค่อยดี และการแบกรับภาระในการดูแลครอบครัวทำให้ไม่มีเวลาในการเรียน จนปองเรียนจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ปองได้ตัดสินใจไม่เรียนต่อเพื่อมาช่วยเหลือบิดามารดาอย่างเต็มที่ ต่อมาบิดาได้เสียชีวิตลงจากอุบัติเหตุ เหลือเพียงมารดาและปองเป็นเสาหลักของครอบครัว ช่วงวัยรุ่น พี่น้องต่างแยกย้ายออกจากบ้านเพื่อหางานทำในต่างจังหวัด บางคนมีครอบครัวจึงย้ายไปอยู่ร่วมกับครอบครัวของตนเอง แต่น้องชายคนรองที่ไม่ได้แยกครอบครัวเพราะไม่มีภรรยาและบุตรจึงอาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ปองได้พบกับสามีและได้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่ง ปองหย่าร้างกับสามีในช่วงอายุประมาณ 30 ปี เพราะสามีนอกใจ ต่อมาปองได้พบกับสมชายทำให้มีความรู้สึกชอบพอกัน ซึ่งขณะนั้นปองอยู่บ้านที่อำเภอโพทะเล ร่วมกับมารดา แต่ปองมีปัญหากับมารดา มารดาได้ย้ายไปอยู่กับน้องสาวคนสุดท้าย

ที่กรุงเทพมหานคร มารดาอยู่ร่วมกับครอบครัวของน้องสาวคนสุดท้อง ทำให้ปองตัดสินใจเดินทางออกจากบ้านพร้อมกับสมชายเพื่อมาใช้ชีวิตคนเร่ร่อนร่วมกัน เพื่อหาเงินใช้ให้เพียงพอ

กรณีศึกษาที่ 2 สมชาย (นามสมมุติ)

สมชาย เพศชาย อายุ 54 ปี สถานภาพสมรส เกิดที่อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ฐานะทางครอบครัวสมชายยากจน บิดา มารดา ประกอบอาชีพรับจ้างและเลี้ยงวัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอบอุ่น พี่น้องทั้งหมดจะคอยดูแลกันเมื่อเวลาที่บิดา มารดาออกไปทำงาน สมชายเป็นน้องคนที่สอง จึงได้รับโอกาสเข้าศึกษาในชั้นประถมศึกษา แต่เพราะฐานะครอบครัวยากจนสมชายจึงเรียนไม่จบ สมชายหยุดเรียนเมื่อถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พี่น้องก็เช่นกัน พี่น้องบางคนช่วยบิดา มารดาทำงาน หารายได้เป็นของตนเอง ส่วนสมชายไม่ได้ช่วยงาน เพราะขี้เกียจจึงพักอยู่ที่บ้านอย่างเดียว คิดว่ามีบิดา มารดาคอยดูแลอยู่แล้วจะทำงานให้เหนื่อยทำไม เข้าสู่ช่วงวัยรุ่นสมชายชอบเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนตามร้านอาหาร ดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำ ช่วงนั้นพี่น้องเริ่มออกจากบ้านเพื่อหางานใหม่ทำ และสร้างครอบครัวของตนเอง รวมทั้งบิดาได้เสียชีวิตลงเพราะโรคหลอดเลือดหัวใจ จึงเหลือเพียงมารดา น้องสาว และสมชายอาศัยอยู่ที่บ้าน ระหว่างนั้นสมชายได้ออกจากบ้านเพื่อไปเที่ยวกับเพื่อน จึงได้พบกับปองและทำความรู้จักกัน สมชายมีความรู้สึกที่ดีต่อปอง สมชายจึงตัดสินใจออกจากบ้านและชวนปองไปด้วย โดยสมชายได้ซื้อรถสามล้อแดงไปรับปองและซื้อรถออกเดินทางมายังจังหวัดพิษณุโลก

กรณีศึกษาที่ 3 นก (นามสมมุติ)

นก เพศหญิง อายุ 52 ปี สถานภาพโสด เกิดที่อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่มีพี่น้อง อาศัยอยู่กับบิดา มารดาเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เนื่องจากบิดา มารดาประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ ตอนนั้นนกอายุ 2 ขวบ ได้มีผู้อุปการะเลี้ยงดูซึ่งเป็นญาติฝ่ายมารดาคอยเลี้ยงดูในฐานะแม่บุญธรรม แม่บุญธรรมมีบุตร 2 คน ดูแลนกอย่างดีเท่าเทียมกับทั้งสองคน ฐานะครอบครัวของแม่บุญธรรมมีฐานะค่อนข้างดี ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว นกจึงได้รับการศึกษาเช่นกัน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถม เมื่ออายุ 16 ปี นกมีปัญหาทะเลาะวิวาทกับ

แม่บุญธรรมเรื่องการคบผู้ชาย เรื่องบานปลายจนถึงขั้นที่นงทำร้ายร่างกายแม่บุญธรรม จนอาการสาหัส ญาติเข้ามาเห็นเหตุการณ์รีบเข้ามาห้ามและนำตัวแม่บุญธรรมส่งโรงพยาบาล นกตามไปโรงพยาบาลเพื่อดูอาการของแม่บุญธรรมเช่นกัน เพราะอารมณ์ชั่ววูบและขาดสติจึงเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้น ส่งผลให้ญาติพี่น้องของฝ่ายแม่บุญธรรมไม่พอใจเป็นอย่างมาก นกจึงรู้สึกหวาดกลัว กลัวโดนญาติมาทำร้ายร่างกาย นกจึงตัดสินใจหนีออกมาจากบ้านของแม่บุญธรรม และไม่ติดต่อกับครอบครัวของแม่บุญธรรมอีกเลย

กรณีศึกษาที่ 4 สมศักดิ์ (นามสมมุติ)

สมศักดิ์ เพศชาย อายุ 49 ปี สถานภาพอยู่กับนก เกิดที่อำเภอเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย มีพี่น้องทั้งหมด 3 คน สมศักดิ์เป็นพี่คนโต ครอบครัวค่อนข้างมีฐานะ ตั้งแต่เด็กสมศักดิ์ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนวัดใกล้บ้านจนจบระดับประถมศึกษา เมื่อจบชั้นประถมศึกษาสมศักดิ์ไม่อยากเรียนหนังสือต่อ สมศักดิ์จึงกลับมาอยู่ที่บ้านระหว่างใช้ชีวิตอยู่นั้นตั้งแต่เด็กจนโตสมศักดิ์ไม่ได้หางานทำ ได้แต่เที่ยวเตร่กับเพื่อน เพราะคิดว่ามีบิดา มารดาคอยเลี้ยงดู ทำให้บิดา มารดาไม่พอใจจึงส่งสมศักดิ์ไปอยู่บ้านน้าที่จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้มีความรับผิดชอบและปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น รู้จักความยากลำบากในการใช้ชีวิตด้วยตัวของตัวเอง ตลอดระยะเวลาที่อาศัยอยู่บ้านน้า สมศักดิ์ได้เดินทางกลับบ้านบ้างเป็นครั้งคราวเพื่อพบกับบิดา มารดา เพราะความคิดถึง

สมศักดิ์ได้ออกเดินทางมาอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลกเพื่อจะหางานทำ แต่หางานทำไม่ได้เพราะไม่มีประสบการณ์การทำงานและระดับการศึกษาที่ต่ำ จึงได้ไปพักอยู่ที่สถานีรถไฟพิษณุโลกชั่วคราว ระหว่างพักอยู่นั้นสมศักดิ์ได้พบกับนก จึงได้พูดคุยทำความรู้จักกันจนพบกับปองและสมชาย จึงถูกเชิญชวนให้ไปพักที่ตึกร้างด้วยกัน สมศักดิ์อยากมีที่พักเป็นหลักแหล่ง และไม่รู้จะไปไหนต่อ จึงเดินทางไปพักที่ตึกร้างระหว่างนั้นสมศักดิ์ก็คอยช่วยออกเดินเก็บของเก่าตามถังขยะเพื่อหารายได้

กรณีศึกษาที่ 5 แซ่ม (นามสมมุติ)

แซ่ม เพศชาย อายุ 76 ปี สถานภาพโสด เกิดที่จังหวัดพิจิตร แซ่มมีพี่น้อง 2 คน บิดา มารดาทำงานเกษตรกรรม แซ่มเรียนจบระดับประถมศึกษา แม้จะมีระดับผลการศึกษาที่ดีแต่แซ่มไม่ชอบเรียนหนังสือต่อเพราะต้องการทำงานสร้างรายได้ด้วยตัวเอง และสงสารอยากช่วยเหลือบิดา มารดาที่ทำงานหนักจึงได้ทำงานรับจ้างทั่วไป เช่น ขนของ ยกของ ให้กับพ่อค้าแม่ค้าในตลาด เพื่อลดภาระให้กับบิดา มารดา จนถึงอายุ 20 ปีบริบูรณ์ แซ่มเข้ารับการศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย 2 ปี ทำให้แซ่มมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงขึ้น มีความขยันขันแข็งในการทำงาน ต่อมาบิดา มารดาได้เสียชีวิตเนื่องจากมะเร็ง แซ่มรู้สึกเสียใจทำให้ไม่อยากอยู่ในบ้านหลังนี้อีก จึงติดต่อพี่ชายที่ย้ายออกไปมีครอบครัวที่ตำบลไพร่ย่อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อขอเข้าไปพักอาศัยด้วย พี่ชายก็ยินดีที่จะให้แซ่มมาอยู่ด้วย ในระหว่างที่อาศัยอยู่บ้านพี่ชาย แซ่มได้ช่วยขายของชำที่บ้านพี่ชายซึ่งบ้านพี่ชายเปิดเป็นร้านขายของชำ เพื่อเป็นการตอบแทนที่ให้ที่พักผ่อนนอนและคอยช่วยเหลือมาตลอด แต่พี่ชายก็เสียชีวิตเพราะอุบัติเหตุทางรถยนต์ ภายในบ้านจึงเหลือเพียงภรรยาและบุตรของพี่ชาย แซ่มจึงไม่อยากสร้างภาระให้ภรรยากับบุตรของพี่ชาย

แซ่มตัดสินใจเดินทางโดยขึ้นรถโดยสารที่สถานีขนส่งผู้โดยสารอำเภอเนินมะปราง ซื้อตั๋วโดยสารมาลงที่สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดพิษณุโลก เมื่อลงจากรถแซ่มได้เดินไปเรื่อย ๆ จนมาถึงตลาดรวมใจ ซึ่งอยู่ข้างสถานีรถไฟพิษณุโลก เนื่องจากแซ่มมีเงินเพียงจำกัดในการซื้ออาหารรับประทาน ไม่มีเงินเพียงพอในการเข้าพักโรงแรมหรือที่พักราคาแพง ทำให้แซ่มต้องกลายมาเป็นคนไร้บ้านใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก เพราะไม่มีเงินและไม่มีรายได้ทำให้แซ่มไม่สามารถซื้อตั๋วเดินทางกลับบ้านพี่ชายได้ รวมทั้งความรู้สึกที่ไม่อยากสร้างภาระให้ครอบครัวของพี่ชาย ซึ่งตอนนั้นแซ่มอายุ 36 ปี แซ่มจึงตัดสินใจใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้านตั้งแต่นั้นมา

กรณีศึกษาที่ 6 เปรม (นามสมมุติ)

เปรม อายุ 58 ปี เกิดที่ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก มีพี่น้องทั้งหมด 5 คน เปรมเป็นที่คนโต ครอบครัวถือว่ามีความรัก

ความสุข ความอบอุ่น มีความพร้อมมั่นคงในหลายๆ ด้าน ครอบครัวมีฐานะทางการเงินที่ดี ประกอบอาชีพหลากหลาย มีที่ดินเป็นของครอบครัว บิดา มารดา จึงได้นำที่ดินผืนนี้ทำไร่กล้วย เพื่อนำกล้วยส่งขายทั้งในตัวเมืองพิษณุโลก และ กรุงเทพมหานคร รายได้ของครอบครัวอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้รับเหมาก่อสร้างในพื้นที่ รายได้แต่ละครั้งจะดีมากซึ่งเพียงพอต่อการเก็บสะสมไว้ใช้ในอนาคต แต่ครอบครัวกลับสนับสนุนให้เปรมได้เข้าเรียนจนจบระดับประถมศึกษาเพียงคนเดียวจากพี่น้องทั้ง 5 คน เนื่องจากเป็นพี่คนโตควรมีการศึกษาที่ดีเพื่อมาดูแลน้องๆ ต่อมาช่วงวัยรุ่น เปรมได้ช่วยงานรับเหมาก่อสร้างโดยเดินทางไปพร้อมกับบิดา เป็นเจ้าหน้าที่คอยคุมงานก่อสร้างและลงมือปฏิบัติเช่นกัน ตอนนั้นเปรมได้พบกับภรรยาซึ่งเป็นบุตรเจ้าของบ้านที่ขอให้ช่วยต่อเติมบ้าน ทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน เปรมตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกับภรรยาจึงจัดงานแต่งงาน เปรมกับภรรยาจับคู่ด้วยกัน 2 คน เป็นผู้หญิงหนึ่งผู้ชายหนึ่ง ครอบครัวมีความรักความอบอุ่นดี ต่อมาได้มีนายหน้าบริษัทแห่งหนึ่งที่อยู่ใกล้กับเพื่อนของเปรมเข้ามาติดต่อพูดคุยเพื่อขอให้ไปช่วยงานก่อสร้างที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย เปรมคิดว่าเป็นโอกาสในการสร้างประสบการณ์ในสายอาชีพ และเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง เปรมตัดสินใจที่จะไปทำงาน นายหน้าจึงทำเรื่องส่งตัวไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบียโดยนายหน้าออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้ เมื่อไปถึงประเทศซาอุดีอาระเบีย เปรมได้ทำงานอย่างขยันขันแข็ง ทำงานทุกรูปแบบในสายอาชีพก่อสร้าง ไม่หวั่นต่ออุปสรรค ทำให้เปรมมีรายได้ค่อนข้างมากถึงขั้นส่งเงินกลับมาที่บ้านเดือนละ 15,000 บาท เปรมอยู่ทำงานจนครบ 1 ปีตามสัญญาว่าจ้างของนายจ้างจึงเดินทางกลับบ้าน นำเงินที่ได้มาสร้างบ้าน 2 หลัง เพื่อให้บุตรได้พักอาศัย ซื้อรถกระบะเพื่อขนส่งกล้วย หลังจากเปรมกลับมาอยู่ที่บ้านได้ประกอบอาชีพขับรถขนส่งกล้วย โดยขับรถส่งกล้วยขายที่ตลาดไท กรุงเทพมหานคร รวมทั้งรับจ้างขับรถส่งสินค้าทางการเกษตรให้กับผู้ว่าจ้างเพื่อให้มีรายได้ในหลายๆ ทาง แต่เพราะต้องขับรถขนส่งเกือบทุกวันทำให้เปรมมีอาการเหนื่อยล้า จึงตัดสินใจที่จะติดต่อคนขายยาเสพติดที่ตลาดไทเพราะเปรมรู้จักคนขายยาเสพติดจากเพื่อนร่วมงาน เปรมได้ซื้อยาเสพติดเป็นชนิดยาบ้ามาหนึ่งเม็ดด้วยราคาเม็ดละ 60 บาท เพื่อให้ขับรถได้นานขึ้น ระหว่างขับรถออกมาจากตลาดไทเพื่อกลับบ้านที่จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้ถนนเส้นตากฟ้า ระหว่างทางเจอด่านตรวจที่อำเภอพยุหะคีรี

จังหวัดนครสวรรค์ ตำรวจเห็นท่าทางมีพิรุธจึงขอเข้าตรวจสอบทั้งภายในรถและร่างกายของเปรม ซึ่งหลักฐานการตรวจสอบพบว่าในร่างกายของเปรมมีสารเสพติด ทำให้เปรมถูกจับในข้อหาเสพยาเสพติดขณะขับยานพาหนะ นั่นคือเหตุการณ์ที่ทำให้ชีวิตของเปรมต้องเปลี่ยนไป

เปรมถูกคุมขังที่สถานีตำรวจภูธรพยุหะคีรีเป็นเวลา 15 วัน ก่อนส่งตัวขึ้นศาลที่จังหวัดสุโขทัย ในคำตัดสินศาลตัดสินจำคุกเปรมเป็นเวลา 5 ปี ทำให้เปรมต้องใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยวไม่ได้พบกับครอบครัว แต่นาน ๆ ครั้งครอบครัวจะมาเยี่ยม ระหว่างอยู่ในเรือนจำเปรมได้บำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยงานก่อสร้างภายใน ฉาบปูน โบกปูน ทำให้เปรมได้ลดหย่อนโทษลง 2 เดือน ระหว่างใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำเปรมได้ข่าวว่าภรรยาแต่งงานใหม่กับเพื่อนสนิทของตน เปรมรู้สึกเสียใจมากแต่ทนใช้ชีวิตต่อในเรือนจำจนครบกำหนดคุมขัง เมื่อเปรมออกจากเรือนจำ สถานที่แรกที่เดินทางไปก็คือบ้านเพื่อไปพบกับครอบครัวด้วยความรักความคิดถึง เปรมพบกับภรรยา แม้จะเสียใจแต่เปรมก็ยินดีกับภรรยาที่ได้แต่งงานใหม่อย่างมีความสุข และเยี่ยมหาบุตรทั้งสองก่อนจะทิ้งบ้านออกมาใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้าน

กรณีศึกษาที่ 7 สมคิด (นามสมมุติ)

สมคิด เพศชาย อายุ 60 ปี สถานภาพหย่าร้าง เกิดที่ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย สมคิดเป็นบุตรคนเดียว ครอบครัวฐานะยากจน ประกอบอาชีพค้าขายถ่าน โดยส่งขายในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดพิษณุโลก สมคิดได้รับการศึกษาจนจบระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จึงได้ออกมาช่วยงานบิดามารดา ในการช่วยทำถ่านและขายถ่าน จนอายุ 20 ปี ได้ใช้ชีวิตคู่กับภรรยา มีบุตรสาวด้วยกัน 1 คน ระหว่างนั้นครอบครัวของสมคิดเริ่มมีปัญหาเนื่องจากภรรยาที่มีหน้าตาดี ทำให้มีผู้ชายมาติดพัน โดยผู้ชายที่มาติดพันนั้นคือผู้อำนวยการโรงเรียนที่บุตรสาวได้เข้าไปศึกษา ทำให้มีเรื่องทะเลาะวิวาทกับภรรยาและผู้ชายคนนั้นถึงขั้นทำร้ายร่างกาย สมคิดวางแผนที่จะเอาปืนไปยิงขู่ของภรรยา ทำให้ภรรยาขู่เข้าแจ้งความที่สถานีตำรวจเพราะกลัวจะโดนทำร้ายร่างกาย สมคิดจึงโดนตำรวจจับและโดนแจ้งข้อหาทำร้ายร่างกาย สมคิดถูกคุมขังที่สถานีตำรวจ

เมื่อครบกำหนดสมมติไม่คิดจะกลับไปอยู่บ้านอีก จึงตัดสินใจเก็บข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวเพื่อออกจากบ้าน เพราะทำใจไม่ได้กับสิ่งที่เกิดขึ้น

ส่วนที่ 3 ปัจจัยการทอดทิ้งครอบครัวของคนไร้บ้าน

เพื่อแก้ไขปัญหาคคนไร้บ้านกับครอบครัว ต้องทราบก่อนว่าอะไรเป็นจุดเริ่มต้นในการตัดสินใจของคนไร้บ้าน ทำไมต้องทอดทิ้งครอบครัว ทำไมถึงอยู่ด้วยกันไม่ได้ แล้วจะแก้ไขปัญหาคคนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัวได้อย่างไร

สาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว

1.1 ความขัดแย้งในครอบครัว เป็นความรู้สึกที่เกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างคนไร้บ้านกับครอบครัว เป็นปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้ง ปัญหาความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ไม่มีความสุขระหว่างใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว รู้สึกหดหู่ อยากรมีความสบายดีกว่าอยู่กับครอบครัวอย่างชัดเจน คนไร้บ้านจึงทนไม่ได้ที่ตนเองและครอบครัวต้องตกทุกข์ได้ยาก รวมทั้งการถูกประณามจากบุคคลอื่นที่รู้จักกัน ถูกเหยียดหยาม และรังเกียจเพราะการกระทำผิดของตัวเองคนไร้บ้านเอง เป็นสาเหตุที่ตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัวมาใช้ชีวิตอย่างคนไร้บ้าน ทำให้เกิดปัญหาต่อกันระหว่างคนไร้บ้านกับครอบครัว ดังนี้

1.1.1 การใช้อารมณ์มากกว่าใช้เหตุผล

สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนจะมีความรู้สึกส่วนตัวที่แตกต่างกัน การใช้อารมณ์ในการตัดสินใจกับปัญหามากกว่าใช้เหตุผล ทำให้เกิดความหวาดระแวง เหมือนกับปองและมารดาที่ทะเลาะกันตลอด ลักษณะนิสัยของปองเอาแต่ใจตัวเอง และใจร้อน หรือนกที่ทะเลาะกับแม่เลี้ยงถึงขั้นทำร้ายร่างกาย เพราะถูกแม่เลี้ยงบ่นและว่าตลอด ทำให้ไม่สามารถอดทนได้ ซึ่งการทะเลาะวิวาทส่งผลต่อความสัมพันธ์ เช่นเดียวกับสมชายเมื่อตีแม่เหล้าจะอารมณ์ร้อนจนเกิดอาการหึงหวงปอง ทำให้ทะเลาะกันตลอด และสมคิดที่ไม่สามารถทนได้เมื่อทราบว่าภรรยาตนเองมีเรื่องชู้สาวกับผู้อำนวยการโรงเรียน จนเกิดการทำร้ายร่างกายจนถึงขั้นถูกคุมขังที่สถานีตำรวจ

1.1.2 ความขัดแย้งในครอบครัวที่สะสม

ปัญหาการไม่เข้าใจกัน การทะเลาะและทำร้ายร่างกายทำให้ความสัมพันธ์ย่ำแย่ลง สถานะเป็นตัวบังคับให้อยู่ในครอบครัวเดียวกัน เช่น พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง หรือลูกเลี้ยง ไม่มีความผูกพันที่ลึกซึ้ง การเข้ากันไม่ได้อย่างรุนแรงทำให้เกิดปัญหาบานปลายถึงขั้นเป็นศัตรูต่อกัน เช่น นกที่ไม่คิดจะกลับบ้านไปเจอมารดา เพราะมีปัญหากันมานานตั้งแต่ช่วงวัยรุ่น ไม่เคยเชื่อมารดาทำให้โดนต่อว่าประจำ นกจึงหนีออกจากบ้าน หรือสมคิดที่มีปัญหากับภรรยาเพราะเรื่องชู้สาวทำให้ต่างคนต่างเสียความรู้สึก

1.2 ความรู้สึกสำนึกผิด เป็นความรู้สึกผิดต่อครอบครัว รู้สึกเสียใจต่อสิ่งที่ตนเองกระทำต่อครอบครัวอย่างไรเหตุผล ทำให้คนรับบ้านไม่กล้ากลับไปพบเจอกับครอบครัว ไม่กล้าที่จะบอกความรู้สึกที่ทำให้ครอบครัวเสียใจ ซึ่งถ้าบอกไปจะทำให้ครอบครัวคิดมาก เกิดความทุกข์ใจ รับผิดชอบไม่ได้ต่อสิ่งที่คนรับบ้านกระทำผิด และจะถูกสังคมรอบข้างประณาม ทำให้เกิดปัญหาระหว่างคนรับบ้านกับครอบครัวตามมา ในภายหลังได้ โดยปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1.2.1 รู้สึกผิดต่อครอบครัว

ในอดีตสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรัก คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันคนรับบ้านมีการติดต่อกับครอบครัวบ้าง แม้ช่วงระยะเวลาในการติดต่อกันแต่ละครั้งจะเว้นระยะเวลานานหลายเดือน แต่เพราะอายุที่จะกลับไปหาครอบครัวทั้งที่ยังไม่มีความมั่นคงในชีวิต จึงไม่อยากเจอครอบครัว เพราะไม่สามารถดูแลหรือคุ้มครองครอบครัวได้ดีพอ ความสัมพันธ์ระหว่างคนรับบ้านกับครอบครัวจึงลดน้อยลง เช่น ปองกับครอบครัวตอนนี้ไม่ได้อยู่ด้วยกันนานหลายปีแต่นาน ๆ ก็กลับไปหาบ้าง ตอนนี้ก็มีมารดากับน้องสาวที่อยู่ด้วยกัน แต่เกิดปัญหาทะเลาะกันทำให้ไม่กล้ากลับไปอยู่กับครอบครัว สมคิดที่ครอบครัวอบอุ่นไม่มีปัญหาระหว่างกัน หลังจากบิดา มารดาเสียชีวิต พี่น้องก็ไม่มีจึงไม่ได้กลับบ้าน แซ่มที่อยากกลับบ้านแต่ไม่อยากสร้างภาระให้ครอบครัวที่ชายเพราะพี่ชายเสียชีวิตแล้ว เหลือ

ที่สะใภ้กับหลานอยู่บ้าน และเปรมที่คิดถึงครอบครัวแต่ไม่กลับบ้านเพราะภรรยา แต่งงานใหม่ แต่รู้ว่าภรรยากับบุตรมีความสุขก็พอใจแล้ว

1.2.2 รู้สึกผิดที่กระทำผิดกฎหมาย

การทะเลาะกันระหว่างสามี ภรรยา การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้ว ขาดสติในการควบคุมอารมณ์เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการตัดสิน ปัญหา เสพสารเสพติด และเรื่องชู้สาว คนไร้บ้านกระทำผิดกฎหมาย ครอบครัว ไม่อาจยอมรับในตัวคนไร้บ้านจึงตัดสินใจตัดขาดกับคนไร้บ้าน เช่น เปรมที่เสพ สารเสพติดขณะขับรถชนส่งกล้วยขายจากพิษณุโลกส่งตลาดไทที่กรุงเทพฯ ขับไป เจอด่านตรวจทำให้โดนจับคุมขัง หลังจากออกจากสถานคุมขังเปรมก็ไม่ได้ติดต่อกับครอบครัวอีกเลย และสมคิดที่ติดคุกข้อหาทำร้ายร่างกาย เพราะทำร้ายร่างกายชู้ ที่มาอยู่กับภรรยา

1.3 ความต้องการ คือ ความคิดความปรารถนาที่จะได้รับสิ่งที่คนไร้บ้าน ต้องการที่จะมีและครอบครอง ทั้ง ศักดิ์ศรี ความสุข ความรัก และสุขภาพทั้งทาง ภายและใจ คนไร้บ้านควรใช้ชีวิตได้อย่างสบายใจ ควรมีเงินเพียงพอต่อการใช้จ่าย ภายในครอบครัว ไม่ทำให้ครอบครัวต้องเดือดร้อนและขัดสน อุดมคติเหล่านี้เป็น สาเหตุที่ทำให้คนไร้บ้านตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว ดังนี้

1.3.1 ต้องการรายได้ที่มากขึ้น

ส่วนใหญ่ครอบครัวของคนไร้บ้านประกอบอาชีพเกษตรกร ปลูกสัตว์ และธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ไม่แน่นอน เกิดความวิตกกังวลต่อการใช้ชีวิตทั้งสุขภาพ อนามัย ขาดการเข้าถึงทางการศึกษา ขาดโอกาสในอาชีพการงานที่เจริญก้าวหน้า และประสพภัยธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทกภัยทำให้ต้องออกเดินทางเพื่อหา รายได้ นกที่ทำงานเพื่อหากินไปวัน ๆ มีชีวิตไม่มั่นคง ที่พักหลับนอนเป็นบ้าน คนรู้จัก ทำงานเพื่อชดใช้ที่ที่พักอาศัย จึงออกเดินทางเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น สมชายประกอบอาชีพเกษตรกร พื้นที่ปลูกข้าวมีไม่มากแต่พอทำเงินได้ แต่ราคาข้าว ขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง บางครั้งโดนกดราคาทำให้ขาดทุนและเป็นหนี้จึงต้องหา งานอื่นทำแทน ส่วนแซมบ้านของพี่ชายเปิดร้านของชำมีรายได้ไม่เพียงพอ และ

ครอบครัวเปรมประกอบอาชีพทำไร่กล้วยมีพื้นที่ 10 กว่าไร่ แต่พื้นที่ประสบอุทกภัยทุกปี กล้วยที่ปลูกถูกน้ำท่วมประจำ เปรมจึงตัดสินใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว

1.3.2 ต้องการใช้ชีวิตอย่างอิสระ

คนไร้บ้านต้องการเดินทางเปิดโลกทัศน์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อค้นพบชีวิตของตนเอง รู้สึกสบายใจ ใช้ชีวิตที่ไม่ยึดติดกับสิ่งเดิม ๆ สร้างความแปลกใหม่ให้ชีวิต เช่น นักโดยสารรถไฟจากบ้านมาลงที่สถานีรถไฟพิษณุโลก อาศัยหลับนอนที่สถานีรถไฟประมาณหนึ่งเดือน ได้เดินทางในตัวเมืองหลายที่จนมาอยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารเพื่อขอที่หลับนอนชั่วคราว ขออาหารบิณฑบาตรับประทานไปวัน ๆ และแถมตั้งแต่ออกมาจากบ้านพี่ชายได้ใช้ชีวิตอยู่ที่ตลาดและสวนสาธารณะ รู้สึกสบายใจที่ได้ดูผู้คนมาออกกำลังกาย รู้สึกสนุกสนาน ไม่รู้สึกทุกซีใจ มีความรู้สึกดีกว่าอยู่ที่บ้านที่มีแต่ความเหงา

เป้าหมายในชีวิตของคนไร้บ้าน

1. ต้องการกลับไปหาครอบครัว เพราะมีภาระที่ต้องดูแล เช่น บุตรในครรภ์ของปอง ปองต้องการกลับบ้านของสมชายที่จังหวัดกำแพงเพชร ตอนนี้องค์องได้ 4 เดือน ต้องมีที่อยู่อาศัยที่คงทนถาวร เป็นหลักเป็นแหล่งอยู่ร่วมกับสามีและญาติ เพื่อให้ครอบครัวมีสุขอนามัยที่ดี สะอาด ปลอดภัยต่อบุตร การมีปัจจัยสี่ที่ครบถ้วนและเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการดูแลสุขภาพจากหน่วยงานรัฐ ซึ่งสมชายที่เป็นสามีก็ต้องการเลี้ยงดูปองและบุตรให้ดีเช่นกัน การเกิดความยากลำบากและมีอุปสรรคในการใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้าน ไม่มีเงินซื้ออาหารรับประทาน สุขภาพไม่แข็งแรง คนไร้บ้านจึงมีความต้องการเดินทางกลับบ้านเพื่อขอความช่วยเหลือจากครอบครัว เช่น แคมป์ที่มีเงินจากการได้รับเบี้ยผู้สูงอายุอย่างเดียว บางครั้งไม่พอซื้ออาหารชีวิตจึงลำบาก แคมป์จึงอยากกลับบ้านหรือบางครั้งก็ขอเงินจากครอบครัว พี่ชาย และหน่วยงานของรัฐเปลี่ยนความคิดคนไร้บ้าน ทำให้ทราบถึงความสำคัญ of ครอบครัว นึกถึงเหตุการณ์และความทรงจำดี ๆ ที่มีต่อกัน อยากแบ่งเบาภาระครอบครัว อนาคตที่มีครอบครัวอบอุ่น มีครอบครัวคอยดูแลคนไร้บ้านช่วงวัยชราภาพ

เช่น ปอ่งที่มีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ วิธีการดูแลตัวเอง การดูแลบุตร ดูแลสิ่งของ และการใช้ชีวิตด้วยความปลอดภัย หรือสมชายที่เจ้าหน้าที่คอยแนะนำและโน้มน้าวให้กลับบ้านเพื่อดูแลบุตรที่บ้าน ทำให้สมชายรู้สึกอยากกลับบ้าน

2. ไม่ต้องการกลับไปหาครอบครัว เพราะไม่อยากสร้างภาระให้ครอบครัว ส่วนใหญ่ครอบครัวของคนไร้บ้านมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ชนบท คนไร้บ้านจึงไม่อยากกลับไปหาครอบครัว กลัวสร้างความลำบากให้กับครอบครัว เช่น แซ่มที่ไม่อยากกลับบ้านเพราะพี่ชายเสียชีวิต ที่บ้านมีแต่พี่สะใภ้กับหลานจึงไม่อยากสร้างภาระให้ครอบครัวของพี่ชาย หรือถ้าเดินทางกลับบ้านก็อยู่ไกล ไม่มีเงินค่ารถโดยสาร และสมคิดที่ไม่อยากให้นุตรมีภาระเพิ่ม ในส่วนของครอบครัวที่ไม่ยอมรับคนไร้บ้าน เกิดจากตัวคนไร้บ้านเองที่มีนิสัยก้าวร้าว รุนแรง ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ทำให้ครอบครัวรังเกียจ และกระทำการผิดกฎหมายร้ายแรง เช่น คดียาเสพติด คดีทำร้ายร่างกาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของสมาชิกครอบครัวไม่ให้คนไร้บ้านกลับไปอยู่ด้วย เช่น ครอบครัวของนกไม่อยากให้นกกลับบ้านเพราะการทำร้ายร่างกายแม่เลี้ยงก่อนหนีออกมา นกจึงไม่คิดจะกลับบ้าน เพราะกลัวโดนทำร้ายร่างกาย หรือเปรมที่เสพยาเสพติด เปรมถูกคุมขังหลายปี ทำให้ภรรยาแต่งงานใหม่ และครอบครัวของสมคิดที่กลัวสมคิดจะกลับไปทำร้ายร่างกาย สมคิดคิดว่าครอบครัวไม่อยากให้กลับไปอยู่ด้วย

3. การมีปัจจัยสี่ มีที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัยที่ดี ความสะดวกสบาย เช่น ตลาดที่มีบริการห้องอาบน้ำ วัดที่สามารถขออาหารรับประทาน และที่พักหลับนอนที่มิดชิดและปลอดภัย เหมือนกับคนที่ไม่คิดจะกลับบ้าน เพราะต้องการอยู่ที่ดีที่ร้างวัด และสถานีรถไฟ สมศักดิ์ที่เก็บของเก่าขายได้เงินมาก็เอามาซื้ออาหารรับประทานสำหรับแซมอยู่ได้เพราะตลาดมีห้องน้ำ ที่พักหลับนอน และมีอาหารรับประทานได้ตลอด นาน ๆ จะมีคนคอยช่วยเหลือนำอาหารและน้ำมาให้ และสมคิดใช้ห้องน้ำสถานีบริการน้ำมัน อาหารหาซื้อตามร้านอาหารริมถนน ลูกสาวเดินทางมาหาตลอด จะเตรียมอาหารและนำเสื้อผ้ากลับไปซักที่บ้าน

สิทธิ/สวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานของรัฐ

1. อยากให้มีหน่วยงานที่ช่วยเหลือกลุ่มคนไร้บ้านโดยเฉพาะ คอยให้ความรู้ ความเข้าใจการดำเนินชีวิต ไม่สร้างภาระและก่อความเดือดร้อน คอยดูแล ให้คำปรึกษาในวิธีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เป็นที่ระบายนามความรู้สึก ทุกข์ สุข เศร้า กังวลใจ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. อยากให้รัฐบาลจัดสร้างที่พักอาศัย เพื่อใช้ชีวิตในช่วงชราภาพอย่างสงบ มีคนคอยดูแล มีสาธารณูปโภคที่ครบถ้วน เช่น เปรมที่เข้าพักบ้านมิตรไมตรี พิษณุโลก รอให้เจ้าหน้าที่พาไปอยู่สถานสงเคราะห์วังทอง เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำว่าอยู่สถานสงเคราะห์ดีกว่าใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้าน มีเจ้าหน้าที่คอยดูแล มีอาหาร รับประทาน มีที่หลบนอน

3. เข้าถึงบริการสุขภาพ คนไร้บ้านได้รับบริการด้านสุขภาพ สร้างการประสานงานระหว่างหน่วยงาน/เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาทางสังคม ในพื้นที่เกิดความรวดเร็วในการรักษาพยาบาลและช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลอย่างเต็มที่ เช่น นักเป็นผู้สูงอายุอยากให้หน่วยงานเข้ามาดูแลมากกว่านี้ เงินช้อยา รับประทานไม่มีต้องขอยาจากคนรู้จัก บางครั้งมีคนใจดีคอยช่วยเหลือ และป้องกัน สมชายที่ต้องการให้มีโรงพยาบาลรัฐที่ดูแลบุตรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและปลอดภัย

4. สิทธิในการมีรายได้ การส่งเสริมการสร้างอาชีพให้คนไร้บ้านพึ่งพาตนเอง ได้มีการพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้าน จะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลให้คำปรึกษาในการหารายได้ด้วยตนเอง เช่น ปองที่มีเจ้าหน้าที่บริจาคสิ่งของเครื่องใช้มาช่วยบ้าง บางครั้งปองก็ขอความช่วยเหลือที่บ้านมิตรไมตรีพิษณุโลกที่มีเจ้าหน้าที่คอยคิดหาวิธีการหารายได้ที่เพียงพอต่อการใช้ชีวิต

อภิปรายผล

จากนิยามความหมายของคนไร้บ้าน หมายถึง บุคคลที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ใช้ชีวิตกินอยู่หลับนอนในที่สาธารณะ ซึ่งคำว่าคนไร้บ้านมักมีความหมายครอบคลุมถึงคนไร้ที่พึ่ง คนขอทาน คนเร่ร่อน และอีกมากมาย ตามแต่ละบุคคลหรือหน่วยงานจะนิยามความหมาย จะเห็นว่าคนไร้บ้านเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางสังคม แต่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่คล้ายกัน

ปัญหาคนไร้บ้านเริ่มรุนแรงมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ชนชั้นกรรมกรต้องตกงานไม่มีเงินและไม่มีที่พัก ซึ่งปัญหาคนไร้บ้านพิจารณาตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่แล้วเกิดจากระบบโครงสร้างของสังคมที่เน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจมากกว่าการเน้นพัฒนาคน การพัฒนาจากศูนย์กลางจนเป็นผลกระทบกับคนต่างจังหวัดที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตตกต่ำรายได้น้อย เมื่อโครงสร้างของประเทศเปลี่ยนจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ ส่งผลให้หน้าที่ทางสังคมเปลี่ยนไป เช่น หัวหน้าครอบครัวต้องออกหางานทำ สถาบันครอบครัวจึงลดบทบาทลง หน้าที่เกี่ยวกับครอบครัวหายไปทำให้รู้สึกขาดที่พึ่งทางใจ ความสัมพันธ์ ความรัก ความอบอุ่นครอบครัวลดน้อยลง จึงเกิดปัญหาครอบครัวตามมา ซึ่งงานวิจัยของบุญเลิศ วิเศษปรีชา ได้สัมภาษณ์คนไร้บ้านที่สนามหลวง ส่วนใหญ่ตกงานไม่มีเงินกลับบ้าน แต่ตอนนี้กลับพบว่าปัญหาหลักเกิดจากความรุนแรงและปัญหาในครอบครัว ความเครียดในการใช้ชีวิต การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่อาจอยู่ร่วมกันได้จึงทอดทิ้งครอบครัว เพื่อหวังว่าจะมีหนทางในชีวิตที่ดีขึ้น แต่คนไร้บ้านมีฐานะยากจนทำให้ไม่มีทุนในการเริ่มชีวิตใหม่ ชีวิตต้องพลิกผันกลายเป็นคนไร้บ้านอยู่ในเมือง

แล้วทำไมปัญหาคนไร้บ้านในปัจจุบันถึงรุนแรงขึ้นพร้อมกับปัญหาครอบครัวและเปลี่ยนจากปัญหาคนไร้บ้านที่เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครกลับเกิดในพื้นที่ต่างจังหวัด มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก้าวกระโดดที่เน้นการลงทุนในพื้นที่ต่างจังหวัดเพิ่มขึ้น ทำให้คนยากจนในพื้นที่ชนบทต่างหลั่งไหลเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อมีชีวิตที่ดี แต่ส่วนใหญ่กลับล้มเหลวในชีวิตจนต้องกลายเป็นคนไร้บ้าน โดย

ไม่ต่างจากงานวิจัยของกุลกัลยา ภูสิงห์ ที่มีการศึกษาคนไร้บ้านที่ประเทศญี่ปุ่น โดยมีสาเหตุมาจากตกงานในเมืองโตเกียวแล้วไม่สามารถกลับบ้านได้

เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านกับครอบครัว ต้องทราบก่อนว่าอะไรเป็นจุดเริ่มต้นในการตัดสินใจของคนไร้บ้าน ทำไมต้องทอดทิ้งครอบครัว ทำไมถึงอยู่ด้วยกันไม่ได้ แล้วจะแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัวได้อย่างไร

ซึ่งผลจากการศึกษา สาเหตุและความต้องการของคนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัว พบว่า จิตใจของคนไร้บ้านส่วนใหญ่จะมีความอ่อนไหวค่อนข้างมาก เมื่อได้รับผลกระทบ มีการตัดสินใจโดยใช้ความรู้สึกของตัวเองเป็นหลัก ไม่นึกถึงความรู้สึกของครอบครัว หรือการได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวที่เห็นคนอื่นประสบความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้า ครอบครัวเป็นสุข เป็นสิ่งจูงใจให้คนไร้บ้านอยากมีชีวิตเช่นนั้นเหมือนกัน จึงเริ่มหาแนวทางด้วยวิธีของตนเอง โดยไม่สนใจความรู้สึกของครอบครัว หวังว่าอนาคตตนเองจะสามารถสร้างความสุขให้กับครอบครัวได้เหมือนกัน หรือคนไร้บ้านอีกกลุ่มที่พบเจอกับความรุนแรงในครอบครัว ไม่อาจแบกรับปัญหาได้ไหว ต้องการหลุดพ้นเพื่อแสวงหาความสุขของตนเอง

จุดเด่นที่น่าสนใจตามรูปแบบทฤษฎีแรงจูงใจคือ คนไร้บ้านส่วนใหญ่จะมีสิ่งจูงใจจากคนอื่นให้เห็น ต้องการจะมีให้ได้จากน้อย ๆ ก่อน คือ อยากมีอยากได้ จนกว่าจะมีความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตเพื่อให้ความรักความอบอุ่นในครอบครัวกลับคืนมาพร้อมกับได้รับการยอมรับจากครอบครัว และความต้องการมากที่สุดคือการประสบความสำเร็จในชีวิตตามรูปแบบทฤษฎีความต้องการที่แสวงหา

แต่ก็มีจุดเสียที่เห็นได้ชัดจากการศึกษา คือ ทำไมมีคนไร้บ้านถึงเลือกเส้นทาง การเป็นคนไร้บ้านในเมื่อมีเส้นทางให้เลือกได้อีกหลายเส้นทางที่สามารถจะเดินไปได้ เพราะคนไร้บ้านไม่คิด วิเคราะห์ และวางแผนในการใช้ชีวิต คิดว่าการออกมาใช้ชีวิตภายนอกจะเป็นเรื่องง่ายที่ใครก็สามารถทำได้ แต่ส่วนใหญ่กลับล้มเหลวในชีวิต

กลับไปหาครอบครัวไม่ได้ จะเดินหน้าต่อก็มารู้จะไปทางไหน จึงทำใจยอมรับตัวเองที่ต้องเลือกเส้นทางการเป็นคนไร้บ้าน

แนวทางที่นำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาคคนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัว เราควรมองในมุมมองของคนไร้บ้าน ควรมีการพัฒนาจากตัวบุคคล การพัฒนาความคิดให้มีการมองที่เป็นลำดับขั้นว่าควรเริ่มจากสิ่งใดก่อนจึงนำไปสู่ความสำเร็จของชีวิต การพัฒนาจิตใจที่เข้มแข็ง ไม้ออนอ่อนไปตามกระแสสังคมที่มีผลต่อการสร้างผลกระทบให้กับครอบครัวต้องเลือกเดินไปในทางที่ผิด ต้องเข้าใจคนไร้บ้านกับครอบครัว ไม่ใช่สรุปรวมคนไร้บ้านในแง่ลบ ต้องรู้จักการสร้างแรงจูงใจและเข้าถึงคนไร้บ้าน เหมือนกับวิธีการศึกษากลุ่มคนไร้บ้านโดยบุญเลิศ วิเศษปรีชา ที่มีวิธีการเข้าถึงคนไร้บ้านโดยให้ตนเองลองใช้ชีวิตร่วมกับคนไร้บ้าน เพื่อเข้าถึงกลุ่มคนไร้บ้านให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมาเป็นแนวทางในการหาต้นตอในการมาเป็นคนไร้บ้านหรือการศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาคคนไร้บ้านในต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง แนวทางการช่วยเหลือ ผลการแก้ไขปัญหาคคนไร้บ้านมากน้อยแค่ไหน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับคนไร้บ้านในประเทศไทยได้หรือไม่ หรือแม้กระทั่งการมองไปถึงระบบโครงสร้างของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคนไร้บ้านและครอบครัวของคนไร้บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนพพรณพรมศรี ที่อธิบายถึงแนวทางการช่วยเหลือคนไร้บ้านที่ต้องทราบถึงสาเหตุการเป็นคนไร้บ้านเพื่อกำหนดแนวทางในการช่วยเหลือคนไร้บ้านอย่างถูกต้อง แก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุม

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐก็เป็นสิ่งสำคัญ ไม่เพียงหน่วยงานภาครัฐเท่านั้นที่ต้องแก้ไข้ปัญหา แต่ต้องดึงภาคประชาสังคมและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำร่วมกันแก้ไข้ปัญหาคคนไร้บ้านได้อย่างลุล่วง รู้จักใช้หน้าที่ความเป็นพลเมืองให้มีประโยชน์ต่อคนไร้บ้านและครอบครัว สอดคล้องกับผลการศึกษาของนพพรณพรมศรี ได้จัดตั้งศูนย์พักคนไร้บ้านภายใต้ชุดโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านสิทธิที่เชื่อมโยงกับสุขภาวะโดยดึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วม

แก้ไขปัญหาคอนไรบ้านในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งในอนาคตควรมีการกำหนดขอบเขตการช่วยเหลือคนไรบ้านในพื้นที่ต่างจังหวัดเพิ่มขึ้น

จากผลการศึกษาจิตใจ ความรู้สึก และความต้องการของคนไรบ้านนั้น คล้อยตามสิ่งแวดล้อมได้ง่ายโดยเฉพาะครอบครัว ปัจจัยภายในครอบครัว คือ สัมพันธภาพ การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก เป็นสิ่งที่สร้างผลกระทบต่อสภาพจิตใจของคนไรบ้านมากที่สุด เมื่อคนไรบ้านพบเจอกับปัญหาก็จะหนีปัญหาโดยทอดทิ้งครอบครัว แม้คนไรบ้านบางคนยังรักและเป็นห่วงครอบครัว แต่ต้องมีเหตุการณ์บางอย่างที่ส่งผลให้ต้องทอดทิ้งครอบครัวโดยสภาวะแวดล้อมเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เมื่อใช้ชีวิตเป็นคนไรบ้านก็ควรเข้าถึงสิทธิสวัสดิการสังคม หน่วยงานไม่ควรปล่อยให้ปัญหารุนแรงมากขึ้น ควรให้ได้รับความช่วยเหลือได้อย่างเท่าเทียมกับคนในสังคม และช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เมื่อทราบสาเหตุและความต้องการของคนไรบ้านที่ทอดทิ้งครอบครัวได้ออนาคตก็จะสามารถลดจำนวนคนไรบ้านและปัญหาครอบครัวได้เช่นกัน

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2547. *การสำรวจข้อมูลความต้องการของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ พ.ศ. 2547.*
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2547. *ระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ว่าด้วยบ้านพักชั่วคราวคนจนเมือง พ.ศ. 2547.* กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- _____. 2548. *ระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ว่าด้วยที่พักคนเดินทาง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548.* กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2553. *ระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ว่าด้วยการสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2552.*
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2547. *รายงานสถานการณ์ทางสังคม สถานการณ์ครอบครัว. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 มกราคม-มีนาคม 2547.* กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. 2543. *ประกาศกรมประชาสงเคราะห์ เรื่องหลักเกณฑ์และอัตราค่าใช้จ่ายช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในประเทศให้กลับภูมิลำเนาเดิม. กระทรวงแรงงานและพัฒนาสังคม.*
- _____. 2543. *ระเบียบกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากในประเทศให้กลับภูมิลำเนา พ.ศ. 2543.* กระทรวงแรงงานและพัฒนาสังคม.
- กองสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตเทศบาลนครพิษณุโลก. 2542. *ข้อมูลผู้ประสบปัญหาทางสังคม และคนไร้ที่พึ่งทางสังคม. พิษณุโลก: กองสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตเทศบาลนครพิษณุโลก.*
- กุลกัลยา ภูสิงห์. 2552. *การตกงานกับการเกิดโฮมเลสในประเทศญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. 2540. *การกระทำทางสังคม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
- จิตติภัทร ประสิทธิ์พร. “กิน กอด กล่อม เกลาและห้องสมุดบ้าน”. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2552 จาก <http://gotoknow.org/blog/thitipa-prasitporn>.
- นพพรธน พรหมศรี. 2555. เลขานุการมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (Human Settlement Foundation Thailand). *การศึกษาแนวทางช่วยเหลือบุคคลไร้ที่อยู่อาศัย (คนไร้บ้าน)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (องค์การมหาชน).
- _____. 2555. เลขานุการมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (Human Settlement Foundation Thailand). *โครงการการศึกษาแนวทางช่วยเหลือบุคคลไร้ที่อยู่อาศัย (คนไร้บ้าน) กรณีการจัดศูนย์พักคนไร้บ้าน ภายใต้ชุดโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านสิทธิที่เชื่อมโยงกับสุขภาวะ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (องค์การมหาชน).
- นิตยา คชภักดี. 2545. *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย*. นครปฐม: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. 2546. *โลกของคนไร้บ้าน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฝ่ายสวัสดิการสังคม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดพิษณุโลก สำนักคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและสตรี กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2552. *ข้อมูลการช่วยเหลือเด็กสตรีและคนไร้ที่พึ่ง*. พิษณุโลก: บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดพิษณุโลก สำนักคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและสตรี กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ฝ่ายสวัสดิการสังคม บ้านมิตรไมตรีพิษณุโลก สำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2554. *การบริการสวัสดิการสังคมแก่คนเร่ร่อนไร้บ้านในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก*. พิษณุโลก: บ้านมิตรไมตรีพิษณุโลก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก. 2554. *ผู้ป่วยที่ประสบปัญหาทางสังคม*. พิษณุโลก : ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลพุทธชินราช.

ภัตสร ลิมานนท์ และคณะ. 2538. *สรุปผลการวิจัยเบื้องต้นโครงการศึกษาครอบครัวไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาวินี เสาะสืบ. 1 เมษายน 2552. *แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัว*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2557 จาก <http://www.bcnsurin.ac.th/e-teacher/data/vMFYf4nTue92213.ppt#256,1>,

เล็ก สมบัติ. 2549. *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการภาวะการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: บริษัทมีสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย) จำกัด.

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. 2545. *จิตวิทยาการปรับตัว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ศรีทับทิม พานิชพันธ์. 2527. *สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว: ประมวลบทความวิทยุ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2554. *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา รู้เขา)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ศิริกุล อิศรานุรักษ์. 2542. *หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว*. กรุงเทพฯ: เจริญดีการพิมพ์.

สนิท สมัครการ. 2539. *มีเงินก็นับว่านื่อง มีทองก็นับว่าพี่: ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก๊ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. 2542. *ครอบครัวสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกิจการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2542. *กรุงเทพฯ: นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2534. *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.